

Етнотероризм сьогодні і завтра

Сергій Логвиненко,

аспірант кафедри політології

Міжрегіональної академії управління персоналом

У статті розглядаються особливості етнотероризму як специфічного виду терористичної діяльності, який останнім часом набув значного поширення. Висвітлюється роль тероризму і радикального сепаратизму в процесі вирішення регіональних конфліктів.

XX століття було, як вважає багато дослідників, століттям ідеологій. Тоді точилася жорстока боротьба між ідеологіями фашизму, комунізму, західної ліберальної демократії. На сьогодні ця епоха, ймовірно, скінчилася. Більшість вчених схиляється до думки, що нині найважливішими у процесі формування світової політики є фактори культури, національних, релігійних та етнічних відмінностей. У зв'язку з цим проблема протидії етнічному тероризму стає однією з найактуальніших.

Люди зазвичай ідентифікують себе з певною культурною спільнотою - наприклад, з племінною чи етнічною групою, нацією тощо. У майбутньому потенційна загроза для однієї країни з боку іншої країни з близькою культурою буде менш вірогідна, аніж з боку країни, що значно відрізняється за своєю культурою.

За часів „холодної війни” світ був поділений на певні групи за ідеологією. Основними були: так званий вільний західний світ, очолюваний США, східний блок на чолі з СРСР і решта країн (менш розвинених). Нині ж налічується сім чи вісім основних цивілізацій. Це, зокрема, західна, китайська, японська, індуїстська, латиноамериканська, африканська цивілізації. Становище ускладнюється ще й тим, що вісім найбільш населених країн світу належать до восьми різних цивілізацій, а вісім найбільш економічно розвинених країн належать до п'яти цивілізацій. Якщо ж говорити про нову світову політику, яка зараз формується, то в локальному значенні - це політика етнічності, а в глобальному - політика цивілізацій, що висуває на порядок денний проблему міжцивілізаційного діалогу.

Багато аналітиків вважають, що в період „холодної війни” США й СРСР самі „виплекали тероризм”. При цьому біполярний світ XX століття

підготував ґрунт і для такого складного явища, як етнотероризм. За двадцять років, що минули після розвалу біполярної моделі, фактично нічого не змінилося — уряди деяких країн для вирішення своїх інтересів у регіональних конфліктах продовжують спонсорувати терористичні рухи. З усвідомленням культурних відмінностей сепаратистські настрої в багатьох країнах популяризувались, сепаратизм іноді кваліфікується навіть як визвольний рух, тоді як в інших країнах він вважається терористичною течією.

А. Хазанов в журналі „Азия и Африка сегодня” стверджує, що „війну з міжнародним тероризмом можна вважати третьою світовою, оскільки полем бою став увесь світ”. Однією з причин цього дослідник називає помилки стратегів Заходу, які вважають свої духовні цінності універсальними, що, зрозуміло, рідше не сприймається мусульманськими країнами. Тенденція до встановлення світового устрою на чолі з США не зробила сучасний світ більш безпечним [2].

Такі міркування мають, безперечно, свою логіку, проте не слід забувати, що тероризм - це не первинна складова конфлікту, а вторинна. Йдеться не тільки про нав'язування духовних цінностей західного світу — тероризм нині стає потужним зовнішньополітичним інструментом у руках багатьох держав. Це, отже, не спонтанна реакція соціуму на пригноблення чи насадження „чужих” цінностей.

Нині ми стали свідками нового етапу світового розвитку. На зміну однополярному світові на чолі з США приходить світ багатополарний, лідерами якого стають країни, що очолюють культурно-цивілізаційні регіони (наприклад, Китай, Росія).

Економічна криза, що нині розпросторилося на весь світ, дозволяє помітити обриси майбутніх конфліктів і суперечностей. Прикладом може бути загострення грузино-абхазького конфлікту. Його ескалація відбувалась під гаслами боротьби з терористичними актами проти населення Абхазії, нібито спровокованими Грузією. Росія вводить у цей регіон свій миротворчий контингент начебто для підтримання порядку. Результатом цієї „миротворчості” стало державне самовизначення Абхазії і територіальне роз'єднання Грузії. Слід, проте, мати на увазі й інші причини цього конфлікту. Одна з них полягає в тому, що США, намагаючись реалізувати стратегію „кільця анаконди”, ще з кінця минулого століття прагнули оточити СРСР (а тепер – Росію) сферою свого впливу, підтримуючи різного кольору демократичні революції, а також влаштовуючи військові бази на територіях країн колишнього „соціалістичного табору”.

У зв'язку з цим стає необхідністю передбачити вектори суперечностей на міжнародній арені у найближчому майбутньому.

Одним з перших кроків у формуванні нового світоустрою без визначальної ролі Росії було проголошення незалежності Косова. Росіяни традиційно підтримують дружні стосунки з Сербією. Тим часом Євросоюз

і США ухвалили рішення про відокремлення Косова від Сербії, ігноруючи позицію російської сторони та угоди, укладені після Другої світової війни про непорушність національних кордонів. Якщо цей принцип був порушений у випадку з Косовом, то, отже, щось подібне може статися й з деякими суб'єктами Російської Федерації (Чечня, наприклад) [4]. Росіяни і публічно, і в приватному порядку просили західних партнерів не надавати формально незалежності Косову, пропонуючи навзаєм значно розширити його автономію, що фактично зробило б цей край незалежним від Сербії. Та пропозиції Росії було проігноровано. Це посилює переконання росіян у тому, що США продовжують реалізовувати свій план стратегічного оточення Росії.

З моменту конфлікту в Косові Росія активно реанімує, більше того — нарощує свій військовий потенціал, оскільки політичними інструментами, як вона вважає, їй не вдасться зреалізувати свої геополітичні амбіції.

Зазнавши фіаско на Балканах, Росія вирішила відігратися там, де вона має на руках чимало козирів, — на Кавказі.

В Кодорській ущелині, на території Грузії, було вчинено військову провокацію. Внаслідок цього розпочався новий грузино-абхазький конфлікт, який можна розглядати як прагнення Росії змінити ситуацію в цьому регіоні, а, можливо, і на світовій шахівниці. Деякі країни услід за Росією (прямо чи опосередковано) підтримали абхазьких сепаратистів. Відтак виникла загроза територіальній цілісності Грузії, навіть самому її існуванню як незалежної держави. Російська сторона звинуватила уряд Грузії у зв'язках з чеченськими бойовиками та ісламським тероризмом, що дозволило їй розпочати військові „миротворчі” дії. Як бачимо, фактор тероризму використовується для реалізації певних геополітичних цілей.

Фактично ж причиною звинувачення Грузії в підтримці тероризму стало її співробітництво з США і НАТО [5]. США надають Грузії значну фінансову і технічну допомогу. Керівництво країни, не без впливу США, прагне зменшити свою залежність від Російської Федерації і розбудувати власну економічну та військову інфраструктуру.

Улітку 2008 року, фактично перед початком збройного конфлікту в Південній Осетії, уряд Е. Шеварднадзе зажадав виведення російських „миротворців” з Абхазії та ліквідації військової бази РФ у Гудауті. Це негативно було сприйнято в Росії, оскільки вона вважає країни СНД зоною своїх стратегічних інтересів. Наслідком збройного конфлікту стала невизначеність статусу сепаратистських регіонів. Світова спільнота не підтримала Росію у визнанні незалежності Південної Осетії та Абхазії, оскільки така підтримка руйнівно позначилася б на всьому сучасному світоустрої. Та й США виявились не готовими вдатися до радикальних дій стосовно Росії, оскільки на Заході вже прогресувала економічна криза, до того ж вони загрузли в численних воєнних кампаніях.

Що стосується Китаю, то його керівництво було надзвичайно

незадоволене російськими діями на Кавказі, оскільки вони збіглися в часі з Олімпійськими іграми в Пекіні: увага світової спільноти виявилась прикутою до Кавказу, а не до Олімпіади. Кроки, до яких вдалася Росія для свого утвердження на міжнародній арені, Китай вважає несприятливими для себе, адже він має серйозні проблеми у своїх сепаратистсько налаштованих регіонах (Тибет, Синьцзян-Уйгурський автономний округ, провінції з мусульманським населенням тощо). Та, пори все це, не виключено, що у майбутньому Китай може підтримати Росію, прагнучи подолати американську гегемонію. За таких умов сфери впливу можуть бути розподілені наступним чином: Росія - Кавказ, Китай - контроль у Центральній Азії [6].

Якщо брати до уваги фактор цивілізаційного впливу на Україну, то слід зважати на її неоднорідність, на розбіжності, які існують між населенням західної і східної її частин. На нашу думку, з огляду на це Україні не слід вступати до НАТО, так само, як і перетворюватися на політичного сателіта Росії. Проте співпрацю з Росією слід неодмінно розвивати, хоча, якщо судити з перипетій останнього „газового конфлікту”, ця співпраця не буде безхмарною.

Для України однією з найголовніших проблем є проблема Криму. „Кримську карту” схильні, вірогідно, розігрувати як західні, так і східні політичні „доброзичливці” України.

До речі, Росія і США зробили кожна свої висновки щодо можливих наслідків „помаранчевої революції”. З позиції США і Євросоюзу це була перемога демократії західного зразка. На думку ж росіян, „помаранчева революція” була спецоперацією ЦРУ, втручанням у внутрішні справи України задля прилучення Києва до НАТО і посилення ізоляції Росії. Як і у випадку з Югославією, сталося порушення домовленостей США і Росії про заборону розширення зони впливу США на країни, що були частиною СРСР (Дж. Буш-старший і Б. Клінтон домовилися про це з РФ). У цій ситуації Росія дає зрозуміти, що вона не схильна втрачати своє домінування на пострадянському просторі. Що, зокрема, засвідчила воєнна операція в Грузії. Вона, до речі, мала стурбувати передусім не США, а країни близьких до Росії регіонів — Польщу, Болгарію, Чехію і, перш за все, Україну.

З огляду на етнічну неоднорідність України і, перш за все, на протистояння двох етнічних груп у Криму (кримсько-татарської і слов'янської) [7], а також на бажання частини населення півострова увійти до складу Російської Федерації, можна припустити, що ці суперечності Росія, штучно нагнітаючи напругу, може використати для встановлення контролю над регіоном і перетворення його на свій стратегічний військовий форпост [8].

З уваги на глобальну структуру розподілу сил, Україна нині є лише другорядною регіональною державою. Відтак вона повинна забезпечити себе від загрози диктату з боку найвпливовішої країни регіону — Росії. А

це потребує розвитку всебічної співпраці з США — основним опонентом Росії. І Україна, і США зацікавлені в тому, щоб Росія не стала знову домінувати над своїми найближчими сусідами. В цій ситуації, беручи до уваги геополітичні і цивілізаційні фактори, Україна має можливість вигідно скористатися своїм геополітичним положенням. Вона може забезпечити раціональний перерозподіл сил і рівновагу в регіоні, який прийнято називати Євразією.

Висновки

У найближчі п'ять — десять років США, на нашу думку, лишатимуться „донором” етнічного тероризму, прагнучи посилити свій вплив на пострадянському просторі. Не маючи змоги вступити у відкритий конфлікт з Росією, вони продовжуватимуть дотримуватися стратегії „кільця анаконди”, тобто утворення навколо РФ зони політичної та етнокультурної нестабільності, зони, де потенційно можуть виникати конфлікти на ґрунті як політичних суперечностей, так і національної неприязні. США прагнутимуть розігрувати карту „Росія — гнобителька народів”, виставляти її як країну з імперськими амбіціями. Цілком вірогідно, що політика США спрямовуватиметься на підтримання сепаратистських угруповань в Росії, у тому числі й радикальних.

Однак позицію США не можна вважати невразливою. Росія може використати проти США свої досить потужні важелі впливу на Близькому Сході та в Ірані, а ці регіони для США значно важливіші, ніж Кавказ [9].

Недавно в США було оприлюднено ще недавно секретну доповідь розвідслужб про загрози безпеці Сполучених Штатів. У ній ретельно аналізуються події останнього десятиріччя в Україні і Росії. Автори доповіді дійшли висновку, що політична нестабільність в Україні спостерігатиметься ще довго. Росія ж становитиме досить серйозну загрозу для США, оскільки вона, спільно з країнами — членами ОПЕК і Китаєм, може використати свій фінансовий, енергетичний і військовий потенціал на шкоду інтересам США в глобальному масштабі.

Враховуючи такі обставини, можна зробити висновок, що регіональні конфлікти і етнотероризм у прикордонних зонах у найближчій перспективі можуть стати буденним явищем. Та „прикордонністю” це не обмежиться: згодом, років через сім — десять, може розгорнутися нова жорстока боротьба за „володіння світом”, у якій регіональні держави-лідери, швидше за все, відіграватимуть значно меншу роль, ніж відіграють сьогодні.

Література:

1. Мселлему С. А. Корни террора: [на какой почве прорастают корни террора и что такое современный терроризм?] / С. А. Мселлему; пер. с англ. Б. Петрука // „Азия и Африка сегодня”. - 2006. - № 3. - С. 39 - 43. - (Точка зрения).

2. **Хазанов А.** Третья мировая война: [войну с мировым терроризмом можно считать третьей мировой войной] / А. Хазанов // „Азия и Африка сегодня”. - 2005. - № 2. С. 57 - 58. - (Точка зрения).
3. **Кутырев В.** Террор в отношениях между народами: [возникновение современного международного терроризма - это реакция на становление нового глобального мирового порядка] / В. Кутырев // Свободная мысль. - 2006. - № 2. - С. 156 - 166. - (Куда идешь?).
4. **Дитер Боден.** Россия в глобальной политике. <http://www.globalaffairs.ru.numbers/29/> № 6, Ноябрь - декабрь 2007.
5. Експертна дискусія. Російсько-грузинський конфлікт: причини та наслідки для європейської безпеки. Національний інститут стратегічних досліджень. 14 серпня 2008 р. Стенограма, <http://www.niss.gov.ua//Table/1408008/index.htm>
6. **Джордж Фридман:** Доктрина Медведева и стратегия Америки. „Главред”: (George Friedman). Переклад Ю. Романенка. <http://glavred.info/archive/2008/09/12/112843-0.html>
7. **Котигоренко В.** Кримськотатарські репатріанти: проблема соціальної адаптації. - К.: Світогляд 2005. - С. 182 - 185.
8. УНІАН. Крим. „Чи піде Росія на провокації в Криму?” <http://crimea.unian.net.ukr/detail/5805>
9. **Чередниченко О.Т., Рукомеда Р.М.** Світовий перерозподіл у нафтовій сфері та його можливі наслідки. — Стратегічна панорама, № 2, 2003.
10. **Муни С.** Международный терроризм и „геостратегические” уравнения в Азии: [американская доктрина борьбы с международным терроризмом] / С. Муни // Азия и Африка сегодня. - 2003. - № 12. - С. 46 - 47. - (Политика, экономика).
11. **Хорос В.** „Крона”, „корни” и „климат” терроризма / В. Хорос // Мировая экономика и международные отношения. - 2002. - № 3. - С. 47 - 49. - (Дискуссия: современный терроризм в контексте глобализации).
12. **Паин З. А.** Социальная природа экстремизма и терроризма / З. А. Паин // Общественные науки и современность. - 2002. - № 4. - С. 113 - 124.
13. **Иванов В. Н.** Феномен терроризма (экспертные суждения и оценки): [проблемы терроризма в исследованиях ученых и оценках политиков] / В. Н. Иванов // Социально-гуманитарные знания. - 2005. - № 3. - С. 21 - 41. - (Общество вчера, сегодня, завтра).
14. **Васильева Л. Н.** Транснациональные преступления как угроза национальной безопасности России (конвенционные механизмы взаимодействия) / Л. Н. Васильева // Журнал российского права. - 2005. - № 10. - С. 113 - 121. - (Россия и международно-правовое пространство).
15. **Абдухалимов А.** Терроризм и экстремизм в политическом конфликте: [явления терроризма и экстремизма тесно связаны с природой конфликта] / А. Абдухалимов // Азия и Африка сегодня. - 2005. - № 1. - С. 78 - 79. - (Письмо в редакцию).